

О. БІСМАРК І МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ ст.

Анотація. Охарактеризовано вплив результатів діяльності Отто фон Бісмарка на міжнародні відносини другої половини ХІХ ст. та використані дипломатичні засоби Бісмарка в створенні об'єднаної Німеччини. Висвітлено передумови появи дипломатії *real politic*, створеної Бісмарком. Охарактеризовано кризу європейського концерту та війни, які призвели до великих змін на карті Європи. Виявлено участь Бісмарка як посередника у мирних переговорах кінця другої половини ХІХ ст.

Ключові слова: Бісмарк, Пруссія, система дипломатичних відносин, об'єднання Німеччини, союз.

Abstract. The influence of the results of Otto von Bismarck's activity on the international relations of the second half of the 19th century and the diplomatic means used by Bismarck to create a united Germany are characterized. The preconditions for the emergence of *real politic* diplomacy created by Bismarck are highlighted. The crisis of the European concern and the wars that led to major changes on the map of Europe are described. Bismarck's participation as a mediator in peace negotiations at the end of the second half of the 19th century was revealed.

Keywords: Bismarck, Prussia, system of diplomatic relations, unification of Germany, union.

Метою статті є дослідження результатів дипломатичної діяльності О. Бісмарка у міжнародних відносинах другої половини ХІХ ст. Актуальність дослідження полягає в тому, що О. Бісмарк – це залізний канцлер Німецької імперії, який впроваджував політику *real politic*, що змінила всю подальшу систему європейських відносин.

Роль О. Бісмарка є дуже ваговою для міжнародних відносин періоду другої половини ХІХ ст. Бісмарк, будучи консерватором, змінив всю систему європейських відносин. Після Віденського конгресу був створений Священний Союз, який створив систему європейського концерту. Священний Союз був союзом трьох монархів: Австрії, Пруссії та Росії. Пізніше до цього союзу приєдналася Франція. За цієї системи міжнародних відносин у Європі всі питання вирішувалися спільно на конгресах. Завдяки цим конгресам вдавалося придушити повстання, революції та війни на стадії початку їхнього зародження. Хоча ця система проіснувала недовго через протиріччя у цьому союзі, вона створила понад 30 років мирної Європи без конфліктів. Кримська війна, коли у російсько-турецькій війні на бік Туреччини стали Велика Британія, Франція та Сардинське королівство, вважається крахом цієї системи, яку дуже довго створював Клемент фон Меттерніх.

За цієї системи Німеччина залишала статус-кво, представляючи собою дрібні князівства та дві провідні німецькі держави: Австрія і Пруссія. Німецький народ прагнув створення об'єднаної, демократичної, конституційної Німеччини. Бісмарк прагнув втілити цю ідею в життя, проте він мав інший погляд на створення об'єднаної Німеччини. Він хотів, щоб Пруссія стала «збирачем» німецьких земель. Його особистий план був виконаний успішно.

Австрія була для нього не як дружна німецька країна, а була як іноземна держава. З цієї філософії Бісмарк шукав будь-який привід для того, щоб послабити Австрію і у такий спосіб покращити позиції Пруссії як гегемона німецької нації. Він не хотів допомагати Австрії у австро-італо-французькій війні, вбачаючи, що можливе створення об'єднаної Італії ослабить Австрійську імперію. Проте варто зауважити, що Пруссія була в союзі з Австрією проти Данії. Цей союз отримав перемогу, і захоплені території мали керуватися спільно, проте Бісмарк не вбачав у цьому поразки, оскільки він передбачив, що в майбутньому ці території будуть приєднані до Пруссії.

Результатом політики Бісмарка стала австро-пруська війна, на яку Бісмарк поставив все. Перемога Пруссії була під великим сумнівом. Він казав: *«Якщо ми програємо [...], я сюди не повернуся. Я загину в останній битві.»* [1, 75]. Багато сучасників розраховували на перемогу Австрії. Проте Пруссія стала переможцем, і за ініціативи Бісмарка від Австрії не вимагалось жорстких репарацій.

Наступним пунктом для завершення об'єднання Німеччини було приєднання південно-німецьких земель. Також Бісмарк зауважив, що Франція просто так не залишить об'єднання Німеччини, і буде війна, але Бісмарк хотів, щоб саме Франція була агресором. Цей план вдавсь завдяки висуненню кандидатури родини Гогенцоллерна – Леопольда на трон короля Іспанії. Ця подія погіршилася зреченням Вільгельма I з престолу. Також Вільгельм I відкинув вимогу Франції від можливого виставлення таких кандидатур в майбутньому. Цю суть він передав Бісмаркові в Емській депеші. Сам же Бісмарк змінив цю депешу, для того щоб спровокувати Францію. Він також поширив відредаговану депешу у пресу. Французьке суспільство було дуже обурене, і у Наполеона III не залишалося вибору, як почати війну. У такий спосіб Франція стала агресором у франко-пруській війні. Пруссія отримала Ельзас та Лотарингію, завершивши формування об'єднаної Німеччини.

Після війни Бісмарк продовжив антифранцузьку політику створенням Союзу трьох імператорів. В союз входили Австрія, Німеччина та Росія. Бісмарк був у ролі посередника на Берлінському конгресі між Австрією та Росією. Також цей союз був превентивним засобом проти можливої французької коаліції. Нова балканська криза знищила цей союз, проте Бісмарк, створивши Середземноморську Антанту, зміг обмежити російський експансіонізм Росії на Балканах. Такі дії призвели в майбутньому до зближення Австрії і Німеччини та зближення Франції та Росії. Ці союзи стали передумовою Першої світової війни.

Такі події стали результатом системи міжнародних відносин – *real politic*, яку впроваджував Бісмарк, використовуючи для об'єднання Німеччини. Це система дипломатії, яка спирається на владу та реальні умови та можливості. Також ця система зосереджена на силі та здатності впливати на рішення інших країн. Завдяки цій політиці Бісмаркові вдалося об'єднати Німеччину. Ця Німеччина змогла пережити дві війни та її повторний розподіл, ставши зараз

провідною європейською країною. Проте відставка Бісмарка, імперіалізм Вільгельма II та неспроможність наступних канцлерів вести *real politic* заради збереження миру призвели до збільшення армії і потім – до світової війни. Хоча Бісмарк накопичував армію, він представляв армію як засіб для захисту, а не як засіб для війни.

Отже, Бісмарк як професійний дипломат використовував дипломатичні методи та політику заради об'єднання Німеччини, створивши нову систему міжнародних відносин *real politic*. Створення Німецької імперії повністю перекроїло карту Європи. Незважаючи на це, вся подальша діяльність Бісмарка була зосереджена на збереженні миру в Європі.

Джерела та література

1. Ullrich V. Otto Von Bismarck Berlin: «Rowohlt», 1998. 158 с.

Кольченко Анастасія

Запорізький національний університет

І. ФРАНКО ПРО СТАН ОСВІТИ У ГАЛИЧИНІ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIX ст.

Анотація. У статті на основі публіцистичних праць І. Франка здійснено аналіз його основних поглядів на стан освіти у Галичині у другій половині XIX ст. Висвітлено ідеї І. Франка щодо народних закладів освіти, які мають виховувати в молоді почуття патріотизму. Розкрито розуміння І. Франком ролі вчителя в організації освітнього процесу.

Ключові слова: І. Франко, народна школа, денаціоналізація, методика, зміст навчання, підручники, українська мова, учитель.

Abstract. The article, based on the journalistic works of I. Franko, analyzes his main views on the state of education in Galicia in the second half of the XIX century. I. Franko's ideas about public educational institutions that should instill in young people a sense of patriotism are highlighted. I. Franko's understanding of the role of the teacher in the organization of the educational process is revealed.

Keywords: Ivan Franko, public school, denationalization, methods, content of studying, textbooks, native language, teacher.

У багатогранній публіцистичній спадщині І. Франка, зокрема у статтях «Народні школи та їхні потреби», «Середні школи Галичини в рр. 1875–1883», «Конечність реформи навчання української літератури в наших середніх школах», «Поляки і русини» висвітлюється широке коло проблематики народної освіти у Галичині у другій половині XIX ст.

Загалом система освіти у Галичині, згідно з державним законом від 14 травня 1869 р., базувалася на принципах демократії, загальнодоступності усіх етнічних груп, рівноправності у виборі мови [2]. Однак, І. Франко наголошував, що це були формально прописані принципи, оскільки політика австрійського уряду була зорієнтована на денаціоналізацію українського населення. Мова навчання переважно була польською та німецькою. Зростаючи у таких умовах,